

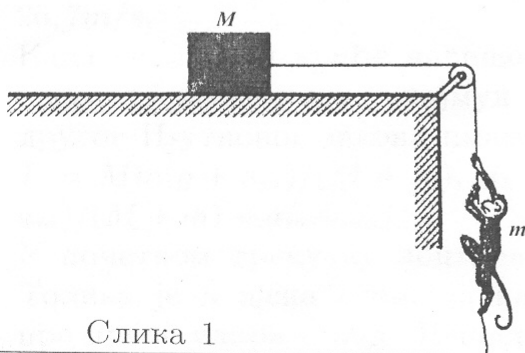
○

ЈУГОСЛОВЕНСКО ДРУШТВО ФИЗИЧАРА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И СПОРТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

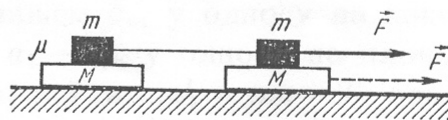
40. САВЕЗНО ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ФИЗИКЕ

VII разред

1. Дрвени цилиндар усправно плива у води, тако да је у њој потопљено $n = 0,9$ запремине цилиндра. Колики ће део цилиндра бити потопљен у води, уколико преко воде налијемо слој уља који ће потпуно прекрити цилиндар? Густина уља је $\rho_u = 800 \text{ kg/m}^3$, а воде $\rho = 1000 \text{ kg/m}^3$.
2. Камион се креће равномерно по правом путу и сустиче аутомобил који се креће такође равномерно брзином $v = 72 \text{ km/h}$. Возач аутомобила је приметио камион када је он био на растојању 50 m иза њега и у том тренутку, да би избегао претицање, почео је да убрзава убрзањем $0,5 \text{ m/s}^2$. Одредити брзину камиона, ако је најмање растојање до ког се камион приближио аутомобилу $\ell = 5 \text{ m}$.
3. На неистегљивом конопцу занемарљиве масе, пребаченом преко непокретног котура, виси мајмун масе m (слика 1). Други крај ужета везан је за тело масе M , које може да клизи без трања по хоризонталној плочи. Наћи убрзање тела масе M и мајмуна у односу на плочу и интензитет силе затезања ужета, уколико се мајмун креће у односу на конопац убрзањем a_m навише.
4. Гумена лоптица налази се на висини $h = 20 \text{ m}$ изнад глатког хоризонталног пода. Колику почетну брзину v_0 вертикално увис треба да има лоптица, да би после другог удара о под она одскочила до висине h са које је бачена? Судар са подлогом није еластичан. При сваком удару лоптица губи 30% механичке енергије. Отпор ваздуха занемарити.
5. На глатком хоризонталном столу налазе се четири тела маса $m = 1 \text{ kg}$ и $M = 2 \text{ kg}$ као на слици 2. Горња тела спојена су лаким неистегљивим концем. Коефицијент трења између тела m и M је $\mu = 0,1$. Одредити убрзање сваког тела система уколико делујемо силом интензитета $F = 4 \text{ N}$ и то: а) на горње десно тело; б) на доње десно тело.

Слика 1

Слика 2

Напомена: За убрзање Земљине теже узети $g = 10 \text{ m/s}^2$.

Сваки задатак носи 20 поена.

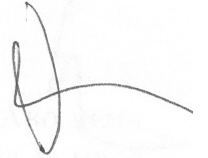
Задатке припремио: др Иван Манчев

Рецензент: др Драган Гајић

Председник комисије: др Надежда Новаковић

Решење задатака за Савезно такмичење ученика
основних школа школске 2004/05. године

VII разред

1. У оба случаја цилиндар биће у равнотежи

$$F_{1p} = mg, \quad F_{2p} + F_u = mg$$

где је $F_{p1} = \rho gh_2 S$ сила потиска воде у првом случају, а $F_{p2} = \rho gh_4 S$ и $F_u = \rho_u gh_3 S$ су силе потиска у другом случају које потичу од воде и од уља. За масу можемо да напишемо $m = \rho_0(h_1 + h_2)S$, где је ρ_0 густина материјала. Сада услови равнотеже постају

$$\rho h_2 = \rho_0(h_1 + h_2), \quad \rho h_4 + \rho_u h_3 = \rho_0(h_1 + h_2).$$

Осим тога имамо да је $h_1 + h_2 = h_3 + h_4$ и према услову задатка $h_2/(h_1 + h_2) = n$. Из постављеног система једначина треба да одредимо однос $x = h_4/(h_3 + h_4)$. Из услова равнотеже можемо да нађемо густину материјала $\rho_0 = \rho h_2/(h_1 + h_2) = \rho n$. Ако други услов равнотеже напишемо у облику $\rho h_4/(h_3 + h_4) + \rho_u h_3/(h_3 + h_4) = \rho_0$, одатле налазимо $x = \frac{h_4}{h_3 + h_4} = \frac{\rho_0 - \rho_u}{\rho - \rho_u} = \frac{n\rho - \rho_u}{\rho - \rho_u} = 0,5$

2. Из референтног система везаног за аутомобил, камион има почетну брзину $v_0 = v_k - v$ (v_k тражена брзина камиона, а $v = 72 \text{ km/h} = 20 \text{ m/s}$) и убрзање $a = 0,5 \text{ m/s}^2$ у супротном смеру од брзине v_0 . Дакле камион се креће успорено и биће на најмањем растојању од аутомобила кад му брзина буде једнака нули. До тог тренутка он је прешао пут $s = d_0 - d_m = 50 \text{ m} - 5 \text{ m} = 45 \text{ m}$. Како је $s = v_0^2/2a$ следи да је $v_0 = v_k - v = \sqrt{2as}$, односно $v_k = v + \sqrt{2as} = 26,7 \text{ m/s}$. Задатак може да се реши и у непокретном систему везаном за земљу. Међусобна удаљеност камиона и аутомобила у току времена описана је релацијом која може да се прикаже на следећи начин: $d(t) = d_0 + vt + \frac{1}{2}at^2 - v_k t = \frac{1}{2}a \left[t^2 - 2\frac{v_k - v}{a}t + \frac{2d_0}{a} \right] = \frac{1}{2}a \left[t^2 - 2\frac{v_k - v}{a}t + \left(\frac{v_k - v}{a}\right)^2 - \left(\frac{v_k - v}{a}\right)^2 + \frac{2d_0}{a} \right] = \frac{1}{2}a \left[t - \frac{v_k - v}{a} \right]^2 + d_0 - \frac{(v_k - v)^2}{2a}$. Очигледно да $d(t)$ имаће минималну вредност d_m када израз у средњим заградама буде једнак нули, односно у тренутку $t_m = (v_k - v)/a$ онда је $d_m = d_0 - \frac{(v_k - v)^2}{2a}$, а одатле налазимо $v_k = v + \sqrt{2a(d_0 - d_m)} = 26,7 \text{ m/s}$.

3. Када се мајмун креће навихе убрзањем a_m у односу на конопац, тело се креће убрзањем a_1 , а мајмун $a'_1 = a_1 - a_m$ у односу на плочу. На основу другог Њутновог закона имамо $Ma_1 = T$ и $ma'_1 = mg - T$, одатле налазимо $T = Mm(g + a_m)/(M + m)$, $a_1 = m(g + a_m)/(M + m)$ $a'_1 = a_1 - a_m = m(g + a_m)/(M + m) - a_m$.

4. У почетном тренутку лоптица има механичку енергију $E = mgh + mv_0^2/2$. Толика је и њена енергија на висини h када се враћа као и непосредно пре првог удара о под. Непосредно након првог одбијања од пода енергија лоптице је $E_1 = \eta E = \eta m(v_0^2/2 + gh)$ где је $\eta = 70\% = 0,7$. Непосредно након другог удара о под њена енергија је $E_2 = \eta E_1 = \eta^2 m(v_0^2/2 + gh)$. Та енергија треба да буде довољна да лоптица достигне висину h , па важи $\eta^2 m(v_0^2/2 + gh) = mgh$. Одатле добијамо за тражену почетну брзину

$$v_0 = \frac{\sqrt{1 - \eta^2}}{\eta} \sqrt{2gh} = 20,4 \text{ m/s}.$$

5. Размотримо прво ситуацију када сила делује на доње десно тело. Ако нема клизања тела m по телу M онда се цео систем креће као целина чија је маса $2(M + m)$ и онда важе релације: $2(M + m)a = F$, $Ma = F - F_{t1}$, $F_{t1} \leq \mu mg$. На основу тих релација налазимо да треба да је $F \leq 2\mu mg(M + m)/(M + 2m) = 1,5N$. Дакле, уколико је сила $F \leq 1,5N$ систем тела ће се кретати као круто тело убрзањем $a = F/[2(M + m)]$ али како је према услову задатка сила $F = 4N$ следи да ће постојати клизање десног тела m по десном телу M и онда за та два тела можемо да пишемо једначине: $Ma_1 = F - \mu mg$ и $ma_2 = \mu mg - T$ (видети слику). Тело m креће се удесно, односно $a_2 > 0$ што следи да је $\mu mg > T$, а то значи да лево тело m не клизи по левом телу M , а како су та тела повезана концем са горњим десним телом онда сва та три тела (оба лева и горње десно) имају иста убрзања и оно се налази из једначина $ma_2 = \mu mg - T$ за десно горње тело и $(M + m)a_2 = T$ за оба лева тела што даје $a_2 = \mu mg/(M + 2m) = 0,25m/s^2$. Доње десно тело има убрзање $a_1 = (F - \mu mg)/M = 1,5m/s^2$.

Уколико сила F делује на горње тело онда граничну вредност силе можемо да нађемо из једначина $2(M + m)a = F$, $Ma = F_{t1}$ и $F_{t1} \leq \mu mg$ и она износи $F \leq 2\mu mg(M + m)/M = 3N$. Следи да уколико је сила $F \leq 3N$ систем се креће као круто тело убрзањем $a = F/[2(M + m)]$ али сила је $F = 4N$ па имамо клизање горњих тела по доњим и онда пишемо $Ma_1 = \mu mg$ што даје $a_1 = \mu mg/M = 0,5m/s^2$, а на основу $F - \mu mg - T = ma_2$ и $T - \mu mg = ma_2$ налазимо $a_2 = (F - 2\mu mg)/2m = 1m/s^2$. Дакле, у овом случају горња два тела крећу се убрзањем a_2 , а доња два убрзањем a_1 .

